

Сільченко С. О.

*к.ю.н., доцент кафедри трудового права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ОКУПАЦІЇ КРИМУ

Події, що відбулися останнім часом в Криму, поставили перед громадянами України, які там проживають, безліч запитань. Україна небезпідставно продовжує розглядати територію Кримського півострова як невід'ємну частину нашої держави, про що свідчить Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі – Закон № 1207-VII). З іншого боку, Федеральним Законом РФ від 21.03.2014 № 36-ФЗ ратифіковано Договір між Російською Федерацією і Кримом про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення в складі Російської Федерації нових суб'єктів. Крім того, 21 березня 2014 р. ухвалений Федеральний Конституційний Закон РФ № 6-ФКЗ «Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення в складі Російської Федерації нових суб'єктів Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя» (далі Закон РФ № 6-ФКЗ). У відповідності з цими актами Республіка Крим вважається прийнятою в Російську Федерацію з дня підписання Договору, тобто з 18 березня 2014 р.

Отже, правове регулювання в Криму визначається нині тим, що Україна надалі розглядає Автономну Республіку Крим і Севастополь частиною своєї території, окупованою Російською Федерацією. Але при цьому вказані території РФ визнала суб'єктами федерації, створюючи тут власну владну інфраструктуру. Для тих мешканців Криму, які не визнали легітимності окупаційного режиму, не отримали російського паспорта, актуальними стали безліч питань їх правового статусу, у тому числі в царині трудового права і права соціального забезпечення.

Як відомо, право є виразником волі суспільства, що спирається на силу примусу держави. Тож чи можна стверджувати, що закони України в повній мірі застосовуються в Криму?

Статус Криму як частини Російської Федерації юридично нічого не змінив для України у сфері регулювання правових відносин; тут продовжує діяти законодавство України (ст. 1 Закону № 1207-VII). Однак фактично з 18 березня 2014 р. в Криму застосовується законодавство РФ, що підтверджується ст. 23 Закону РФ № 6-ФКЗ. Тому трудові відносини тих осіб,

які відповідно до ст. 4 Закону РФ № 6-ФКЗ стали російськими громадянами, будуть надалі регулюватися Трудовим кодексом РФ.

Особи, які ж відмовилися від російського громадянства і надалі проживають в Криму, розглядаються Росією як іноземці та особи без громадянства. Щодо них також фактично діють норми Трудового кодексу РФ. Це зумовлено тим, що відповідно до ст. 23 Закону РФ № 6-ФКЗ закони та інші нормативні правові акти Російської Федерації діють на територіях Республіки Крим та міста федерального значення Севастополь з дня їх прийняття в Російську Федерацію. А відповідно до ч. 5 ст. 11 ТК РФ на території Російської Федерації норми трудового права РФ поширюються на трудові відносини за участю іноземних громадян, осіб без громадянства, організацій, створених або заснованих іноземними громадянами, особами без громадянства або з їх участю, міжнародних організацій та іноземних юридичних осіб, якщо інше не передбачено федеральним або міжнародним договором Російської Федерації.

Особливості правового становища іноземців в РФ визначає Федеральний Закон від 25.07.2002 «Про правове становище іноземних громадян у Російській Федерації». За загальним правилом, передбаченим ч. 4 ст. 13 цього закону, використання праці іноземних працівників у РФ допускається на підставі дозволу на залучення й використання іноземних працівників. У свою чергу, іноземний громадянин має право здійснювати трудову діяльність у разі, якщо він досяг вісімнадцятирічного віку, за наявності дозволу на роботу.

Відзначимо, що цей порядок не поширюється на іноземних громадян, які постійно або тимчасово проживають на території РФ. Можна сподіватися, що окупаційна влада виконуватимуть цю норму, що дозволить нашим співгромадянам зберегти робочі місця в Криму, не втрачаючи громадянства України.

Проте для багатьох співвітчизників, діяльність яких безпосередньо пов'язана з наявністю громадянства РФ, перехід Криму під дію російського законодавства спричинив неможливість працювати за професією: судді, прокурори, адвокати, нотаріуси, державні службовці.

Далі. Закон РФ № 6-ФКЗ не встановлює правонаступництва трудових відносин щодо осіб, які служать державі. Так, відповідно до ч. 10 ст. 7 зазначеного закону співробітники органів безпеки, митниці та міліції Республіки Крим, співробітники інших державних органів, які обіймають посади в зазначених органах на день прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення у складі РФ нових суб'єктів, мають переважне право вступити на службу до відповідних державних органів Російської Федерації на територіях Республіки Крим та Севастополя, за наявності у них

громадянства Російської Федерації, а також за умови здачі ними іспиту на знання законодавства РФ та їх відповідності вимогам, що пред'являються законодавством Російської Федерації до співробітників зазначених органів. Аналогічні правила встановлені для працівників прокуратури, суддів, осіб, які претендують на посади банківських працівників в органах Банку Росії, нотаріусів, адвокатів.

Позитивним для громадян, які проживають на території Криму, є визнання документів, виданих державними органами України, в т.ч. про освіту, отримання соціальних виплат тощо. Вірогідно, що до них належать і документи, пов'язані з реалізацією права на працю, в т.ч. трудові книжки, довідки, документи МСЕК. Але оскільки надалі оформлення документів можуть здійснювати особи, які не володіють українською мовою, виникає ризик перекручення даних про громадян, їх статус.

Суттєві труднощі подвійний статус Криму спричинив для соціального захисту громадян, які там мешкають. З одного боку, Російська Федерація гарантувала право на отримання пенсій, допомог та надання інших заходів соціальної підтримки, а також на охорону здоров'я лише тим громадянам України та особам без громадянства, які постійно проживають на території Республіки Крим на день прийняття її в Російську Федерацію і визнані громадянами РФ (ст. 11 Закону РФ № 6-ФКЗ). При цьому законодавство Російської Федерації про обов'язкове соціальне страхування, включаючи обов'язкове пенсійне страхування та обов'язкове медичне страхування, застосовується на територіях Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя з 1 січня 2015 р.

З іншого боку, відповідно до ст. 7 Закону № 1207-VII для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, реалізація прав на зайнятність, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України. Виплата пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території і не отримують пенсій та інших соціальних виплат від уповноважених органів Російської Федерації, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Але ефективного механізму отримання пенсій та інших соціальних виплат безпосередньо на території Криму ще не створено.

Втім варто привітати намагання нашої держави забезпечити соціальний захист осіб, які були змушені переселитися на материкову Україну з

окупованого Криму (ч. 5 – 9 ст. 7 Закону № 1207-VII). Але зазначимо, що головною вадою даного закону є невелика кількість норм прямої дії, необхідність подальшого підзаконного регулювання майже усіх соціально-економічних правовідносин, пов'язаних з реалізацією трудових і соціальних прав громадян. В умовах нестабільності соціально-економічного становища це неприпустимо.

Протягом перехідного періоду на територіях Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя створюються територіальні органи Пенсійного фонду Російської Федерації та Фонду соціального страхування Російської Федерації, а також територіальні фонди обов'язкового медичного страхування.

Сільченко, С.О. Соціальні аспекти окупації Криму [Текст] / С.О. Сільченко // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 317-320.